

Katarina LISAVAC

PALATA VISKOVIĆ U PERASTU

Ključne reči: palata Visković, porodica Visković, Frano Visković, Anton Visković, Krsto Visković, palata, odbrambena kula, barok, Perast, Vis

Od petnaestog veka, kada je najverovatnije počela izgradnja, sve do osamdesetih godina dvadesetog veka, palata Visković je zidana, dograđivana i transformisana. U poslednjoj fazi, tokom dvadesetog veka, predstavljala je neobičan kompaktan sklop, koji je svojim velikim krovom dominirao središnjim delom Perasta. To je bila jedna od retkih palata u Boki Kotorskoj koja je opstala tokom čitavog 19. veka i koja je svedočila o razvoju, urbanim i ekonomskim transformacijama Perasta. U salonima sa stilskim nameštajem, venecijanskim ogledalima, portretima, marinističkim slikama i bibliotekom, na prvom spratu palate, čuvala se zbirka oružja i odlikovanja, nautički izumi i kartografski atlas, dok se bogat porodični arhiv čuvao u kuli. Viskovići su bili jedna od najstarijih i najuglednijih porodica u Perastu iz koje je potekao veliki broj značajnih ličnosti, pomoraca, ratnika, trgovaca i diplomata.

Palata je danas u ruševnom stanju, bez krova i međuspratnih konstrukcija, sa oštećenim svodovima i zapuštenim vrtovima. Visoka kula sa još uvek sačuvanim topom, zasveden ulazni hol, tragovi slikane dekoracije i ostaci poda u nekadašnjem salonu, grbovi i natpisi na portalima i prozorima, samo podsećaju na nekadašnji izgled palate (*slike 1, 2, 3*). Vredan pokretni fond iz palate čuva se u Muzeju grada Perasta.

PALATA U DVADESETOM VEKU

Kompleks palate Visković nalazi se u središnjem delu Perasta, na obali. Sa severne strane, izlazi na ulicu Stari put, a sa južne strane je odvojen od mora putem Kotor Risan, izvedenim uz obalu početkom dvadesetog veka. Bočno od ogradnih zidova kompleksa nalaze se neizgrađeni slobodni prostori. Kao rezultat dugogodišnjih postepenih dogradnji i proširivanja, kompleks je

u 20. veku predstavljao veoma složenu graditeljsku celinu koja se sastojala iz starog i novog krila.

Staro krilo, ograđeno visokim ogradnim zidovima, obuhvatalo je palatu sa kulom, lođu i vrt ispred lođe. Palata je imala prizemlje, dva sprata i potkrovlje. U prizemlju su se nalazile ekonomske prostorije. Prvi sprat je imao reprezentativnu ulogu, sa velikim prijemnim salonom, prostranom terasom i lođom. Na drugom spratu palate bile su smeštene sobe za spavanje, a u potkrovlju, u zadnjem delu palate, nalazila se velika kuhinja. Četvorospratna kula bila je uklopljena u arhitekturu palate, a prostor između palate i ogradnih zidova, proširivanjem ekonomskih prostorija tokom vremena, postao je do dvadesetog veka potpuno izgrađen. Zelene površine bile su tako ograničene samo na vrt ispred lođe i malo ulazno dvorište, dok su velika terasa i lođa, na prvom spratu palate, omogućavale izdvojen privatni prostor za uživanje u svežem vazduhu i pogledu .

Pošto se radilo o veoma složenoj strukturi, postojalo je nekoliko ulaza u palatu. Ulaz sa mora, sa portalom sa grbom Viskovića, vodio je, preko malog ograđenog dvorišta, u prizemlje palate. Prizemlje je bilo rešeno simetrično, sa kraćim hodnikom i dve bočne zasvedene prostorije. To su bile ostave za robu, konobe, a još su uvek u jednoj od njih očuvana velika pila. Iz hodnika se prolazilo u podužni hol koji je povezivao ulaz sa mora sa glavnim ulazom (*crtež 5*).

Glavni ulaz, iz ulice Stari put, vodio je u reprezentativni hol zasveden krstastim svodovima i popločan dijagonalno postavljenim pločama od đuričkog kamena. Iz ulaznog hola stepenište je vodilo na terasu prvog sprata, a u pravcu stepeništa bio je ulaz u veliki salon, najreprezentativniju i najznačajniju prostoriju u kući, sa bogatom bibliotekom, stilskim nameštajem, portretima Viskovića, slikama pomorskih bitaka, venecijanskim ogledalima i skupocenim draperijama. Uz veliki salon nalazio se mali salon, povezan sa zadnjim delom palate. Sa terase se ulazilo i u stepenišni hol, a nasuprot stepenišnom holu bila je lođa, rastvorena lucima i pokrivena četvorovodnim krovom, sa pogledom na uređeni vrt, ali i Verige, unutrašnji deo zaliva i ostrva Sv. Đorđe i Gospa od Škrpjela (*crtež 4*).

Bočno od glavnog ulaza u palatu, na malom trouglastom uličnom proširenju, nalazio se reprezentativno izveden ulaz u prizemlje lođe. Ovu ulaznu zonu, sa glavnim ulazom u palatu i ulazom u prizemlje lođe, naglašavala je statua lava, znak porodice Visković i simbol Venecije, postavljena na ogradni zid, iznad ulaza.

Fasade palate bile su jednostavno rešene, sa baroknim elementima tipičnim za stambenu arhitekturu Boke Kotorske. Na fasadi prema moru, akcenat je predstavljao mali balkon na drugom spratu, sa lučno završenim vratima, naknadno zastakljen i transformisan u erker (*slika 12, crtež 12*) . Na bočnoj, zapadnoj fasadi, na kojoj se jasno uočavalo da je palata dograđivana tokom vremena, isticala se visinom fasada kule (*slika 1,6, crtež 11*). U

poslednjoj fazi, sve fasade palate, osim fasade prema moru i dela zapadne fasade, bile su malterisane.

Dvospratna zgrada na istočnoj strani kompleksa, u nastavku palate (duž ulice Stari put), predstavlja novo krilo palate. Fasada novog krila prema moru, rešena je kao i palata starog krila, sa tročalnom podelom, ali sa visokim prozorima sa prelomljenim timpanonima na prvom i jednostavnijim prozorima sa profilisanim horizontalnim vencima na drugom spratu. U nivou prvog sprata, na strani prema moru, naknadno je dozidana velika terasa. U novom krilu palate bila je tokom dvadesetog veka smeštena osnovna škola.

Različiti tipovi prozora i vrata na palati, tragovi preziđivanja i zaziđivanja i različito upotrebljene tehnike zidanja, svedoče o brojnim dogradnjama kompleksa palate Visković. Raščlanjavanje i tumačenje pojedinih faza gradnje ove palate značajni su, osim za razumevanje arhitekture same palate i za razumevanje urbane transformacije čitavog Perasta.

ISTRAŽIVANJE PALATE

I pored velikog broja radova o Viskovićima, o samoj palati nije mnogo pisano.¹ Brojna nerešena pitanja vezana za hronologiju gradnje palate Visković teško je utvrditi bez dodatnih arhitektonskih istraživanja.² Ipak, današnje ruševno stanje omogućava uvid u određene elemente arhitekture koji ranije nisu mogli biti sagledani, a nedavno sređen porodični arhiv Viskovića, koji je sada dostupan istraživačima, doprinosi razumevanju arhitekture palate.³ Na osnovu posmatranja tehnika gradnje, analize arhitektonskih elemenata, kao

¹ O značajnim predstavnicima porodice Visković i njihovoj zaostavštini v. M. Mihaliček, Viskovići, pomorci, ratnici, kapetani Perasta, diplomate, istoričari i čuvari kulturne baštine, Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru LIII, Kotor 2005, 145 - 165. O porodici Visković v. F. Visković, Storia di Perasto dalla caduta della Repubblica Veneta al ritorno degli Austriaci, Trieste 1898, P. Butorac, Kulturna povijest grada Perasta, Perast 1999, J. Visković, Anton Alvizov Visković, Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru XI, Kotor 1963, 169 - 186.

² O arhitekturi palate Visković v. G. Brajković, A. Tomić, M. Milošević, Z. Radimir, Neki manje proučavani primjeri građanske i crkvene arhitekture spomeničkog karaktera u kotorskoj opštini, Godišnjak PM XXXV - XXXVI, Kotor 1987 - 99, 105 - 106; P. Butorac, Kulturna povijest grada Perasta, Perast 1999, 423 - 425; A. Kapetanović, Palate Boke Kotorske, Kotor 2009, 44. O određenim aspektima arhitekture palate v. Z. Čubrović, Ka poznavanju urbanističkog razvoja Perasta, BOKA Zbornik radova iz nauke, kulture i umjetnosti 23, Herceg Novi 2003, 125 - 140; I. Lalošević, Fortifikacioni sistem Perasta, Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru, XLIII - XLVI, Kotor 1995 - 1998, 123 - 153. Za potrebe izrade projekta restauracije 1986. godine saradnici Opštinskog zavoda za zaštitu spomenika kulture Kotor izvršili su tehničko snimanje i analizu arhitekture palate. Arh. Svetislav Vučenović utvrdio je četiri ključne faze gradnje palate. Rezultati istraživanja nisu objavljeni. Tada je izrađen i projekat restauracije palate koji nije izveden.

³ U istraživanju sam koristila građu iz Porodičnog arhiva Viskovića koji je 2012. godine sređen i dostupan istraživačima. Zahvljujem se Gojku Andrijaševiću, direktoru Muzeja grada Perasta, na omogućavanju istraživanja arhivske građe, kao i kustoskinjama Mariji Mihaliček na dragocenim uputstvima u vezi sa biografijama Viskovića, Aleksandri Simeunović i Mirjani Vukasović na uputstvima i pomoći oko nalaženja građe.

i analize starih planova i arhivske građe, u složenoj istoriji palate, može se izdvojiti nekoliko važnih građevinskih faza (*crteži 2, 3*).

STARA KUĆA

Duga istorija palate Visković počela je izgradnjom kuće na severnoj strani današnjeg kompleksa, uz Stari put (*slika 4*). Deo ove kuće danas pripada palati, dok se drugi deo nalazi u okviru novog krila palate.

Najstarija zgrada u kompleksu Viskovića imala je prizemlje i sprat, pokrivena dvovodnim krovom, orijentisana dužom stranom prema moru.⁴ Sudeći po velikim, danas zazidanim otvorima moguće je da su se na fasadi prema moru, osim manjih jednostavnih prozora, nalazile bifore i da je kuća predstavljala reprezentativnu zgradu (*slika 5*). I prema ulici, na kalkanskom zidu, nalazio se veliki prozor. Međuspratna konstrukcija bila je drvena. Na podužnim zidovima očuvane su jednostavne kamene konzole koje su najverovatnije nosile bordunal, dok su iznad bordunala bile postavljene grede na koje su se oslanjale daske podne konstrukcije. Gornja površina kamenih konzola je na visini od oko 2,0 m iznad kote današnjeg poda. Ta mala visina može biti rezultat izmene nivoa terena u Perastu.

KULA

Pošto nije imao kontinualne bedeme, odbrana Perasta zasnivala se na strateški dobro postavljenim odbrambenim kulama i utvrđenim ulicama, dok je tvrđava sv. Krst, izgrađena iznad grada, predstavljala krajnje uporište Peraštana. Jedna od najznačajnijih kula u Perastu bila je kula Viskovića (*slika 6*). Smatra se da je sagrađena početkom 16. veka, a njena izgradnja se vezuje za Martina Viskovića.⁵ Imala je približno kvadratnu osnovu, prizemlje i tri sprata, i bila je najverovatnije pokrivena četvorovodnim krovom. Kula je imala sve elemente srednjovekovnih odbrambenih kula i predstavljala je razvijeniji model od uobičajenih kula u Perastu.⁶ Ulaz u kulu bio je na prvom spratu, na strani prema moru. U nepristupačnom, zatvorenom

⁴ Moguće je da se radi o dugačkoj kući, ali i o nizu od dve ili tri kuće koje su pripadale porodici Visković, odnosno kazadi Dentali. Sve kuće u nizu nisu morale biti iste spratnosti, odnosno kuća koja je uklopljena u današnju palatu je bila jednospratna, dok je kuća u nastavku mogla biti prizemna.

⁵ Marija Mihaliček navodi 1500. godinu, a Miloš Milošević početak XVI veka kao vreme gradnje kule. M. Mihaliček, n.d. 149; M. Milošević, Pomorski trgovci, ratnici i meceni Studije o Boki Kotorskoj XV – XIX stoljeća, Beograd 2003, 215;

⁶ O peraškim kulama v. I. Lalošević, n.d. 123 – 153; EXPEDITIO, Trista godina samoće, Beograd 2006, 67; M. Milošević, n.d. 215;

prizemlju nalazila se cisterna. Između prizemlja i prvog sprata bila je svodna konstrukcija, a gornji spratovi su imali drvene međuspratne konstrukcije i strma stepeništa. Na zidovima prvog i drugog sprata bile su raspoređene puškarnice, dok je treći sprat bio proširen odbrambenom šetnicom - iznad pravilno raspoređenih konzola najverovatnije su se nalazile kamene ploče koje su nosile zaštitni zid od opeke.⁷ Na ovu šetnicu su, na strani prema moru, vodila vrata na kojima je bio uklesan natpis P.P.P.P.P. „mali odred za odbranu Perasta“ (*Parvum Propugnaculum Pro Praesidio Perasti*).⁸ Na fasadi prema ulici, na drugom spratu, tragovi obijenih konzola upućuju na postojanje mašikule.⁹

Posle izgradnje kule, kompleks se sastojao iz kuće i kule. Ugao kule uz staru kuću, na strani prema moru, bio je zasečen u nivou prvog sprata kako bi kalkanski prozor kuće bio slobodan u čitavoj širini.¹⁰

Kula je sagrađena uz kuću i najverovatnije je korišćena samo za odbranu, a ne i za stanovanje. Kako je sagrađena početkom 16. veka, može se zaključiti da je kuća mogla biti izgrađena u 15. veku, što ukazuje na najstarije slojeve urbanog razvoja Perasta. Posle napada severnoafričkih gusara i teške pohare Perasta 1624. godine, preduzimane su različite mere na unapređenju odbrane Perasta. Inženjer Agostino Alberti dao je predlog za poboljšanje tvrđave Sv. Krst, a na planu Perasta koji je tada izradio, nalazi se jedan od najstariji prikaza kompleksa Viskovića. (*slika 7*).

Kula Viskovića jedina je od 9 kula, koliko ih je u Perastu bilo pre Peraškog boja 1654. godine, imala top.¹¹ Krajem šesnaestog ili tokom prve polovine sedamnaestog veka kula je mogla biti nadzidana. Ipak, nadziđivanje kule moglo je uslediti i kasnije, krajem 17. veka, u vreme izgranje palate.¹²

⁷ Zaštitni zid se mogao oslanjati preko lukova od opeke na kamene konzole. U tom slučaju, nisu morale postojati kamene ploče.

⁸ Moguće je da su postojala dva ili četiri izlaza na šetnu stazu, pošto se u naknadno izvedenom stepenišnom holu palate nalaze ista vrata sa pet uklesanih slova P. Značenje ove skraćenice protumačio je M. Montani, Pomorstvo Perasta u portretima brodova, Pomorski zbornik II, JAZU 1962, 1862.

⁹ Ispod kasnije ugrađenog prozora drugog sprata kule, prema ulici, nalazila su se dva kamena konzolna elementa, simetrično postavljena tako da formiraju latinično slovo U i mogli su pripadati nekadašnjoj mašikuli. Mogli su biti vezani i za ulaz u kulu.

¹⁰ Zasek je izveden samo u visini prvog sprata, pod uglom od 45° u odnosu na pravac zida kule prema moru. Zasek je izveden samo u okviru debljine zidova na uglu ne sagledava se u unutrašnjosti kule.

¹¹ Na četvrtom spratu kule nalazi se i danas top. Nažalost, ovaj nivo kule je nepristupačan pa se ne može utvrditi nešto više o topu.

¹² Iako je na tipičnim peraškim kulama poslednji sprat običo zidan pločastim blokovima i to ne mora upućivati na nadziđivanje, u slučaju kule Viskovića dodatni sprat iznad odbrambene šetnice značio je funkcionalnu transformaciju kule.

GRADNJA PALATE - VREME FRANA VISKOVIĆA

Početakom 18. veka, ispred kule i dela kuće Viskovića, izgrađena je kuća koja je zbog značaja svog vlasnika i reprezentativne gradnje uticala da se kompleks Viskovića smatra palatom. Graditelj palate bio je Frano Visković (1665 –1720). Zbog zasluga u borbama protiv Turaka i gusara u Grčkoj, na Peloponezu, Eubeji i Moreji, kao i u Hercegovini, kod Čitluka, pukovnik (*collonello*) Frano Visković dobio je 1695. titulu kneza (*conte*) od Mletačkog senata. Godine 1703. postao je vitez Sv. Marka (*cavaliere*). Frano Visković je za zasluge, osim titula, investiturom dobio i velika imanja, u Ratiševini, Baošićima, Visočanima i na Visu. Titule su podrazumevale i izgradnju odgovarajuće kuće za stanovanje.

Nova kuća – palata – sagrađena je ispred kule i starije kuće, što je u osamnaestom veku bilo uobičajeno – palate su se gradile na do tada neizgrađenom prostoru, korišćenom za izvlačenje, gradnju i popravku brodova.¹³ Palata je imala prizemlje i dva sprata. Zidana je pravilno klesanim blokovima, a međuspratne konstrukcije su bile drvene. Jedan deo stare kuće je uključen u novoizgrađenu palatu što je dovelo do određenih transformacija kuće – ujednačene su spratne visine sa palatom, zazidani prozori prema moru, a otvorena vrata koja su povezivala staru kuću sa novom palatom. Kuća je ostala jednospratna, ali je krov transformisan i izveden jednovodni (na delu kuće iza palate). Otprilike u liniji bočnog zida palate, izveden je poprečni podeoni zid u staroj kući.

Tada je najverovatnije nadzidan četvrti sprat kule. Zidan je tanjim blokovima, sa svodnom međuspratnom konstrukcijom. Na fasadi prema moru i na bočnoj fasadi postavljeni su nosači jarbola za zastave.¹⁴ Zbog brojnih kasnijih transformacija i nedostupnosti gornjih spratova, ne može se utvrditi kako je kula bila završena.

U vreme nadziđivanja kule, odbrambena šetnica trećeg sprata izgubila je funkciju i verovatno je transformisana u neku vrstu terase, osmatračnice. U nivou šetnice izveden je svod koji se oslanjao sa jedne strane na zid kule, a sa druge na zadnji zid palate. Gornja površina svoda bila je rešena u vidu terase koja je povezivala treći sprat kule i, preko stepeništa izvedenog unutar palate drugi sprat palate.¹⁵ Tako je drugi sprat palate, osim stambene, mogao imati i značajnu odbrambenu funkciju (*slika 8*).

¹³ Bez dodatnih istraživanja ne može se sa sigurnošću utvrditi da li je Frano Visković izgradio ili u velikoj meri transformisao ranije sagrađenu kuću. O izgradnji kuća ispred ulice Stari put u 18 veku v. Z. Čubrović, n.d. 125 – 140.

¹⁴ Slični nosači izvedeni su i na kuli Mazarovića koja se nalazi u neposrednoj blizini i koja je, sudeći po sačuvanom natpisu na fasadi, sagrađena 1656. godine.

¹⁵ Kako više nije bio neophodan prilaz trećem spratu kule kroz samu kulu, već preko stepeništa palate i terase, drvena međuspratna konstrukcija između drugog i trećeg sprata kule zamenjena je svodnom.

Ovaj neuobičajen sklop za Perast ima analogije na Visu. U sedamnaestom veku, na Visu, Vicko Perasti iz Perasta sagradio je kuću i kulu koja je služila odbrani celog grada. Određeni elementi arhitekture kule nastali su pod uticajem arhitekture Boke Kotorske i Perasta. Kula je građena u dve faze, u prvoj je imala odbrambenu šetnicu, a kasnije, krajem 17. veka transformisana je u topovsku, kada je dozidan još jedan sprat, platforma za top. Kula je mostom bila povezana sa kućom, a stepenište je vodilo na drugi sprat kuće.¹⁶ Kada je dobio titulu konta, Frano Visković dobio je investiturom imanje na Visu, u mestu Miriđe, iznad uvale Oključna (*Portochiave*). U vreme gradnje palate u Perastu, Frano Visković je gradio letnjikovac i kapelu Sv. Antona Padovanskog na Visu¹⁷ i moguće je da je bio u vezi sa porodicom Perasti i da je, sada u obrnutom smeru, na arhitekturu peraškog kompleksa uticala arhitektura kuće i kule na Visu.¹⁸

Organizacija palate Visković odstupala je od uobičajenog rešenja sa četiri sobe i salonom, pošto su prostorni uslovi bili već definisani. Tako se na prvom spratu, koji je imao reprezentativnu ulogu, nalazio veliki salon i jedna manja, bočna prostorija – mali salon - koja je bila povezana sa zadnjim delom palate, starom kućom. Na drugom spratu, središnja prostorija bila je stepeništem povezana sa terasom izvedenom između kule i palate, a bočno su bile sobe.

Glavni ulaz u palatu bio je iz ulice Stari put, kroz reprezentativni, polukružno završen ulazni portal, izveden sa alternacijom užih i širih blokova.¹⁹ Na lučnim blokovima portala bio je uklesan monogram FCCV (*Frano Conte Collonello Viskovic*), a riba, znak kazade Dentali kojoj su Viskovići pripadali, na ključnom kamenu (*slika 9*).²⁰ Ulazni hol izgrađen je po ugledu na dubrovačke ulaze, sa krstastim svodovima i stepeništem koje vodi na terasu prvog sprata. U pravcu stepeništa, u poprečnoj osi terase, nalazio se

¹⁶ O kući i kuli Perastija, kao i o mogućim uticajima arhitekture Boke na neke elemente kule i kuće, Katarina Horvat Levaj, *Kuća i kula Perasti na Visu*, Radovi Instituta za povijest umjetnosti 26, Zagreb 2002, 30 – 48.

¹⁷ Prema podacima iz porodičnog arhiva Viskovića, gradnja kapele Sv. Antuna trebalo je da počne 1711, a na natpisu na zapadnoj fasadi kapele je 1714 godina.

¹⁸ Porodica Perasti je do dolaska na Vis nosila prezime Diuli i imala je ugarsko plemstvo koje joj je posle izgradnje kule, 1687. hvarska opština priznala. Viskovići iz Perasta pripadali su kazadi Dentali, jednoj od najstarijih peraških bratstava. Detaljnije o Perastijima v. K. Horvat Levaj, n.d., 35.

¹⁹ To su tipični ulazni portali na palatama iz 18 veka u Boki Kotorskoj. Ovom tipu pripadaju portali na palatama Bronza, Smekja, Balović, Mazarović i Kolović u Perastu, zatim Dabinović, Tripković i druge u Dobroti.

²⁰ Viskovići su pripadali kazadi Dentali. Drugi naziv za kazadu Dentali bio je Zubaci. Postoje različite pretpostavke o poreklu bratstva Dentali. Jedna grupa autora (P. Butorac, *Razvoj i ustroj peraške općine, Perast*, 2004, 94 ; S. Nakićenović, *Boka (antropogeografska studija)*, Podgorica 2012, 112) navodi da su Dentali poreklom iz Hercegovine, iz okoline Trebinja. Novija istraživanja (L. Čoralić, *Mletački časnici, svećenici, građani – tragom Barana u Zadru (XVII – XVIII stoljeće)*, Radovi zavoda za povijest znanosti HAZU Zadru, sv. 50/2008, 163) ukazuju da su Dentali iz Zubaca kod Bara. U Zupcima kod Bara javlja se i prezime Vicković, pa je moguće da su Viskovići iz istog mesta kao i Dentali.

ulaz u salon sa natpisaom X PVS NOBISCVM STATE na nadvratniku (*slika 10*). Iznad ulaza je bio postavljen grb Viskovića. Sa terase prvog sprata, ispod svoda na čijem se luku takođe nalazio grb Viskovića, ulazilo se u kulu.

Današnja lođa je, u vreme gradnje palate, verovatno bila prizemna zgrada, zasvedena krstastim svodom i završena terasom.²¹ Na uličnom proširenju, bočno od glavnog ulaza, nalazio se ulaz u ovu zgradu, skoro identičan glavnom ulazu, sa uklesanom ribom i 1718 godinom na ključnom kamenu. Monumentalni ulaz u lođu ukazuje na značaj ove prostorije koja je mogla imati neku namenu vezanu za poslovanje Viskovića. Identični portali glavnog ulaza u palatu i, u neposrednoj blizini ulaza, u prizemlje lođe, na malom, pažljivo uređenom uličnom proširenju, davali su ulazu sklad i eleganciju. Kao i ulazni hol i terasa na prvom spratu, i prostor ispred ulaza bio je popločan dijagonalno postavljenim pločama od đuričkog kamena, pa je tako svečana ulazna zona počinjala ispred palate i protezala se do ulaza u prijemni salon (*slika 11*).

Na ogradnom zidu palate prema moru izveden je reprezentativni portal sa kneževskim grbom Viskovića. Na grbu je predstavljena riba, znak kazade Dentali i lav, poseban znak porodice Visković. Portal je sličan portalu glavnog ulaza, lučno završen, sa alternacijom užih i širih blokova, ali monumentalniji, sa profilisanim nadvišenjem iznad ključnog kamena. Iznad grba i na osloncima luka bile su postavljene kamene kugle. Desno od portala delimično je očuvan polukružni venac koji ukazuje na fortifikacionu arhitekturu. Kroz ovaj portal ulazilo se u dvorište, koje je vodilo do glavnog ulaza u prizemlje palate. Zbog kasnijih pregradnji, teško je utvrditi raspored prostorija u prizemlju u vreme gradnje palate.²²

Fasada palate, prema moru, rešena je simetrično, sa tročlanom podelom. Na prvom i drugom spratu centralno su bila postavljena balkonska vrata, a bočno prozori. Vrata su bila izvedena sa složenom profilacijom sa jastučastim frizom i profilisanim vencem i imala su na nadvratnicima natpise religioznog sadržaja. Na prvom spratu se nalazio dugačak balkon oslonjen na kamene konzole sa kvadratnim proširenjem na istočnij strani.²³ Na drugom spratu se nalazio manji balkon.

Sudeći po uklesanim godinama, monogramima i grbovima na portalima palate, može se pretpostaviti da je gradnja palate počela krajem 17. veka i trajala do 1719.²⁴

²¹ Razlika u tehnici zidanja prizemlja i sprata današnje lođe upućuje na to da je prostor lođe sa lucima, na prvom spratu izveden kasnije. U vreme gradnje palate mogla je postojati lođa, ali drugačije konstrukcije.

²² Jedan lučno završen zazidani otvor, ispred kule, kao i zazaidana vrata prema bočnom dvorištu, predstavljaju tragove starije organizacije prostora.

²³ Na fasadi prema moru uočavaju se tragovi obijenih balkonskih konzola.

²⁴ Na osnovu natpisa može se pretpostaviti da u vreme izgradnje portala glavnog ulaza Frano Visković još uvek nije dobio titulu viteza, v. G. Brajković, n.d. 106. Sudeći po natpisima na portalima, Frano Visković je nešto kasnije sagradio lođu u odnosu na palatu.

Ispred palate se nalazila velika punta. U nastavku pravougaonog dvorišta, povezano sa njim lučnim prolazom, na jugoistočnoj strani (ispred stare kuće) bilo je manje ograđeno dvorište, kvadratno u osnovi. Pored ovog dvorišta bio je duboki mandrač i prostor za izvlačenje i popravku brodova. Sa druge strane ogradnog zida palate, na zapadnoj strani, duboki bočni mandrač protezao se sve do zida lođe i malih, danas zazidanih vrata.. Zapadno od lođe bio je slobodan prostor, „spjaža“.

U vreme Frana Viskovića voda je činila važan element arhitekture palate. Okružena vodom, zaštićena ogradnim zidovima, sa visokom odbrambenom kulom i otvorenim svodovima, palata odavala utisak malog utvrđenog dvorca.

PALATA U 18. I PRVOJ POLOVINI 19. VEKA

Posle smrti Frana Viskovića, veći deo stare kuće (i kuća u nastavku) ostao je jednospratni. Sin Frana Viskovića, Anton, otkupio je 1728. godine deo stare kuće od svog brata, Simona Viskovića.²⁵ Posle ovog otkupa, kuća Antona Viskovića graničila se sa kućom Vicka Viskovića i bilo je dogovoreno da se između tih kuća izgradi jedan podeoni zid. Zid je izgrađen, ali je problem oko naplate troškova za izgradnju zida doveo do spora između dve grane porodice Visković koji je trajao više od 30 godina.²⁶

Od 1739. do 1742. u kući pokojnog Vicka Viskovića (u staroj kući) stanovao je venecijanski arhitekta Đuzepe Beati koji je u to vreme gradio crkvu Sv. Nikole u Perastu. Najam je plaćao „kavalijeri“ gospođi Zmajević, udovici Matije Zmajevića, ćerki kapetana Nikole Viskovića.²⁷

Na srebrnoj zavetnoj pločici, izrađenoj između 1736 i 1739. godine, na kojoj je prikazan Peraški boj, uočava se i kompleks Viskovića sa palatom, starom kućom, kulom i ogradnim zidom. Stara kuće je prikazana kao zgrada nezavisna od palate (*slika 13*).

Posle mnogih sporova²⁸, 1761. godine palatu je zajedno sa starom kućom nasledio Josip Visković.²⁹

²⁵ U porodičnom arhivu stara kuća se naziva *vecchia casa*, a palata iz 18 veka, *casa patriarchale*.

²⁶ Vicko Visković je bio sin Nikole Viskovića, a oženio se Marijom Martinović, ćerkom Marka Martinovića. Spor je vođen između Antonovih naslednika s jedne strane, i Marije, Vickove udovice i Katarine, udovice Vickovog oca Nikole, s druge strane. 1729. doneta je presuda u korist Antonovih naslednika, ali Marija i Katarina izgleda nisu platile troškove do 1762. godine kada je Josip Visković nasledio staru kuću. PAV, fasc. XV 10.

²⁷ P. Butorac, n.d. 490

²⁸ Sudeći po sporu koji se vodio do 1761, jedna konoba u staroj kući je pripadala Mariji Visković, udovici Nikole Marinovića. Doneta je presuda da se vrata konobe, koja vode u dvorište, zazidaju zidom, ali je Marija odbijala da zazida vrata. Na kraju su sudski zazidana i ostala dugo zazidana iako je palata ubrzo pripadala jednom vlasniku. PAV, fasc. XV 11.

²⁹ Josip Visković (1728 – 1804) pomorski kapetan i poslednji gradski kapetan Perasta za vreme vladavine Venecije, v. M. Mihaliček, n.d. 152.

U drugoj polovini 18. ili početkom 19. veka deo stare kuće iza palate je nadzidan za jedan sprat, dok je kuća u nastavku i dalje ostala jednospratna. Doziđivanje sprata omogućilo je smeštanje kuhinje u potkrovlje palate. Zbog zidanja potkrovlja, morale su da budu objijene konzole šetnice kule na fasadi prema staroj kući. Demontirane su najverovatnije i sve kamene ploče šetnice. Vrata koja su sa terase (koja je povezivala kulu i palatu) vodila u potkrovlje, sa natpisom P.P.P.P.P na nadvratniku, verovatno su demontirana sa kule (*slika 15*). Kula je najverovatnije u to vreme završena dvovodnim krovom, a na svaku od fasada četvrtog sprata ugrađen je po jedan prozor. Kula je spolja bila malterisana i bojena u crveno.³⁰ U to vreme je najverovatnije i prizemlje palate obojeno u crveno.

Drvene međuspratne konstrukcije između prizemlja i prvog sprata palate zamenjene su za svodne. Prostor u prizemlju je pregrađen tako da su formirane dve prostorije sličnih dimenzija u koje se ulazilo iz pristupnog hodnika (*slika 14*).

U uglu ogradnih zidova u prizemlju, prema moru, sagrađeno je kupatilo i zasvedeno krstastim svodom. Dogradnje i proširivanje prostorija u prizemlju, doveli su do skoro potpune izgrađenosti prizemlja. To je uslovalo formiranje velike terase na prvom spratu. Zbog terase se izgubio smisao balkona na fasadi prema moru. Balkon je demontiran, konzole su objijene, a preko puta i bočno od nekadašnjeg balkona formirana je dugačka plitka terasa.³¹ Umesto ograda sa balusterima, koje su se najverovatnije naazile na balkonima palate, nove terase izvedene su sa ogradama od kovanog gvožđa (*slika 16*).

Ove pregradnje su vezane za značajne Viskoviće, za period nastavka ekonomskog uspona porodice, ali i početak ekonomskog propadanja Perasta. Osim Josipa, koji je nasledio staru kuću, i bio poslednji kapetan Perasta, u dogradnjama su mogli učestvovati i Anton Visković i Alvize Visković.³²

PALATA U DRUGOJ POLOVINI XIX VEKA

Na osnovu jednog crteža – projekta koji se čuva u porodičnom arhivu Viskovića, može se zaključiti da je početkom 60-tih godina 19. veka izvršena velika transformacija palate³³ (*slika 18*). U to vreme četvorospratna odbrambena kula postala je u potpunosti deo palate. Prostor između palate i kule je postao

³⁰ Tragovi crvene boje uočavaju se na fasadi kule prema moru, ispod kasnije dozidanih zidova i na fasadi prema ulici, ispod venca.

³¹ Ova terasa formirana je najverovatnije od objijenih konzola i ploča sa balkona prvog sprata palate i šetne staze kule.

³² O Antonu i Alvizu Viskoviću v. M. Mihaliček, n.d. 153 – 154.

³³ Nacrt za podizanje kuće porodice Visković, PAV fasc. XX 1. Transformacije palate nisu u potpunosti izvedene prema ovom projektu. Projekat je značajan za utvrđivanje postojećeg stanja palate do 1859 .godine

stepenišni hol, a svod koji je spajao palatu i kulu je demontiran. Zasečeni ugao na prvom spratu kule je zazidan, kako bi se formirao pravougaoni prostor za smeštanje stepeništa. Stepenišni prostor povezivao je spratove kule i spratove palate.³⁴ Visina palate je tada povećana za tri reda kamena što je omogućilo da se krov palate spoji sa krovom kule i da čitava struktura dobije jedan krov. Umesto starog balkona drugog sprata, koji je prebačen na bočnu fasadu, na fasadi prema moru je izveden mali, u osnovi barokno oblikovan balkon sa lučno završenim balkonskim vratima. Na fasadu prema moru postavljeni su veći prozori.

Na zidovima i svodovima kule i na zidovima palate i stepenišnog hola uočavaju se ostaci slikane dekoracije u nekoliko slojeva. Najstariji sloj je veoma oštećen, na nekim mestima i namerno kako bi se dobro vezao drugi sloj. Drugi sloj, izveden u drugoj polovini 19 veka, u vreme izvođenja stepenišnog hola, izveden je na oker podlozi, sa belim geometrijskim poljima i plavim okvirima. Unutar geometrijski izvedenih plavih okvira nalazili su se, takođe u plavoj boji, dekorativni floralni motivi.³⁵

Na ulazu u stepenišni hol, između palate i kule, na rešetki lučno završenog ulaznog portala, nalazi se monogram CAV što upućuje na mogućnost da je Anton Visković (1800 – 1867) dogradio palatu. Anton Visković je bio pomorski kapetan duge plovidbe, zapovednik na jedrenjacima, a kasnije i na prvim parobrodima. Kada je prestao da plovi, radio je kao agent austrijskog Lojda (Lloyd) u Perastu.³⁶ Amaterski se bavio slikarstvom.

NATPISI

Na palati se nalazi velki broj natpisa koji se razlikuju po sadržaju i po tipu slova. Neki natpisi nastali su u vreme ugradnje arhitektonskih elemenata, a neki su mogli biti uklesani i naknadno. Sukcesivno izvođeni tokom dugog vremenskog perioda, pažljivo postavljeni na određena mesta na palati, odražavali su životne stavove Viskovića.

U jednu grupu natpisa, za koje se sa sigurnošću može reći da su izvedeni u vreme gradnje palate početkom 18. veka, spadaju natpisi religioznog sadržaja na nadvratnicima i natprozornicima. Na balkonskim vratima fasade palate prema moru (naknadno pretvorenim u prozor), na prvom spratu, nalazi

³⁴ Probijena su jedna nova vrata koja su povezivala kulu sa starijom kućom i druga, koja su povezivala kulu sa stepenišnim holom. Demontirano je i stepenište koje je sa drugog sprata palate vodilo na terasu.

³⁵ O slikanoj dekoraciji peraških palata v. J. Grgurević, *Obrada enterijera u sakralnoj i stambenoj arhitekturi Perasta*. BOKA Zbornik radova iz nauke, kulture i umjetnosti 24, Herceg Novi 2004, 213 - 236

³⁶ Anton Visković je otac Vjekoslava, Josipa, Krsta i Frana Viskovića, v. J. Visković, *Kapetan Anton Alviza Visković*, Godišnjak PM u Kotoru XI, Kotor 1963.

se natpis SPES MEA IN DEO EST (*slika 21*).³⁷ Bočno, na fasadi okrenutoj ka zapadu, ka Gospi od Škrpjela uklesano je na nadvratniku IN TE CONFIDO B. VIRGO (*slika 22*)³⁸. Na ulazu u veliki prijemni salon na prvom spratu, kao što je već pomenuto, nalazi se natpis XPVS NOBISCVM STATE, uobičajen za ulaze u prijemne dvorane u Perastu.³⁹ U isto vreme, početkom 18 veka, uklesani su i natpisi OMNE BONVM IN DEO EST (*Svako je dobro u Bogu*) na ulazu iz velikog u mali salon, i MEMENTO MORI upotrebljen kao spolija kod zaziđivanja zakošenog zida kule, a najverovatnije se nalazio na natprozorniku.

Sličnog sadržaja, ali nešto drugačije tehnike je natpis SOLE DEI ONORE E GLORI na prozoru kule. Natpis na ulazu u prizemlje lođe je drugačije izveden, ali je uklesana i godina, NE PEREAT ANIMA TVA 1719.

Veće teškoće oko datiranja predstavlja veliki broj drugih natpisa, uglavnom zanatski manje vešto izvedenih. Natpisi TIMOR DOMINI, na ulazu u kulu, i BONVM i BONVS, u prizemlju palate, izvedeni su najverovatnije u 18 veku.

Grupu natpisa koji bi mogli biti stariji čine natpisi koji su se nalazili na kuli i jedan natpis na luku ulaznog hola.⁴⁰ Osim već pomenutih vrata na trećem spratu kule, sa uklsanih pet slova P na nadvratniku, sačuvana su još jedna vrata sa istim natpisom, u stepenišnom holu, a najverovatnije su se nalazila na kuli.⁴¹ Ispod ovih vrata (u stepenišnom holu) nalaze se i vrata sa natpisom MEMENTO DEI (*slika 20*), a pošto su naknadno postavljena (sredinom 19 veka), mogla su se pre postavljanja nalaziti na kuli. Istoj grupi natpisa pripada i natpis na luku u ulaznom holu NON NOBIS DOMINI, NON NOBIS SED NOMINI TVO DA GLORIAM (*slika 19*).⁴²

Natpis AMORE ET TIMORE (*Ljubavlju i strahom*) na luku iznad stepeništa koje vodi u veliki salon mogao je biti izveden i naknadno, a odgovara natpisu na ulazu u prizemlje palate AVXILIAM MEVM A DOMINO.⁴³

³⁷ *Moja je nada u boga (U Bogu je spasenje moje i slava moja, tvrdi grad i pristanište meni je u Bogu, Psalm 62. 7, prevod Đ. Daničić, V. Karadžić*

³⁸ *U Tebe verujem, Blažena Djevice. Tebi se povjeravam Blažena Djevice*

³⁹ Isti natpis se nalazi i na ulazu u prijemni salon palate Zmajević.

⁴⁰ Velika sličnost natpisa na kuli i na luku ulaznog hola upućuje na mogućnost da je u vreme izgradnje kule ili tokom 17. veka izvedeno prilazno stepenište sa terasom i da je ovaj luk postojao pre izgradnje palate.

⁴¹ Ova vrata su najverovatnije demontirana sa kule posle demontaže šetnice.

⁴² Natpis je iz psalma 115 „Ne nama, Gospode, ne nama, nego imenu svom daj slavu (a nastavlja se „po milosti svojoj, po istini svojoj”, prevod Đ. Daničić). Isti natpis se nalazi i na palati Vendramin Calergi u Veneciji (NON NOBIS DOMINE, E NON NOBIS), a postavili su ga verovatno Loredani koji su gradili palatu, v. John Mc Andrew, *L'architettura veneziana del primo Rinascimento*, Venezia 1995, 295. Iz porodica Loredan i Vendramin bilo je nekoliko providura u Kotoru. Isti natpis nalazio se i na palati Zabarella u Padovi.

⁴³ „Pomoć je meni od Gospoda“ (iz psalma 121, a nastavlja se „koji je stvorio nebo i zemlju“)

REKONSTRUKCIJA STARE KUĆE – KRSTO VISKOVIĆ

Krajem 19. veka nadzidana je stara kuća Viskovića. Deo kuće, čiji je jedan deo već ranije uklopljen u palatu i kuća u nastavku, nadzidani su za dva sprata. Za razliku od prethodnih faza, za ovu rekonstrukciju imamo veoma precizne arhivske podatke.⁴⁴ Kuću su nadzidali Frano, Krsto, Martin, Karlota i Anton Visković, a predstavnik porodice bio je Krsto Visković. Krsto Josipov Visković (1856 – 1913) bio je pomorski kapetan, inspektor austrijskog Lloyd – a, i kasnije glavni agent ove pomorske agencije u Kotoru. Takođe, bio je vicekonzul Švedske i Norveške u Sulini i Konstanci i nosilac brojnih odlikovanja.⁴⁵ Veoma angažovan na razvoju turizma u Kotoru, bio je član odbora društva za hotele u Boki, a vodio je prepisku sa češkim arhitektom Janom Kotjerom oko gradnje hotela u Kotoru. Bio je i član bokeljskog starinarskog društva, kao poverenik za Perast i okolinu. Projekat rekonstrukcije izradio je S. Vujović, a izvođač je bio Vito Milošević (*slika 23*).⁴⁶ U porodičnom arhivu Viskovića čuva se ugovor sklopljen između Krsta Viskovića i izvođača, sa nabrojanim stavkama koje će se izvoditi.⁴⁷ Na osnovu analize stavki u ugovoru možemo pretpostaviti da je uloga Krsta Viskovića, u projektu, nadgradnje kuće bila velika. Zahtev je bio da se stara kuća nadzida za dva sprata, da se fasadni zidovi izvedu od kamena i da se ne malterišu. Prozore je trebalo izvesti u potpunosti po ugledu na već postojeće prozore na palati, od korčulanskog kamena. Bilo je predviđeno da prozori na prvom spratu budu reprezentativni, a prozori drugog sprata jednostavniji (*slika 24*). Prozori su morali biti izvedeni po detaljnom nacrtu koji se čuva u porodičnom arhivu. Predviđene su drvene međuspratne konstrukcije, grede dimenzija. 15/20 cm na razmaku od 70 cm. Krovna konstrukcija je bila drvena, a pokrivač kanalice, s tim što je predviđeno da se koristi i postojeća kanalice sa stare kuće u kombinaciji sa novom. Zbog dogradnje kuće, morale su biti unete i određene izmene u bočni deo stare palate, izvedeni su novi prozori i kupatilo. Kao predstavnik starinarskog društva, Krsto Visković je prilikom ove rekonstrukcije pokazao osećaj za uklapanje nove gradnje u postojeći ambijent.

⁴⁴ U porodičnom arhivu Viskovića čuva se nacrt – projekat nadzidivanja, *Tipo in dettaglio dimostrante la ricostruzione della casa nel comune catastale di Perasto marcata col civico Numero 62 di proprietà degli Signori Conti Viscovich da Perasto*. Projekat je u razmeri 1: 100, u metrima. Date su osnove prizemlja, prvog i drugog sprata i presek U levom uglu lista je upisano da je nacrt izradio S. Vujović. Projekat je overen i odboren 5 oktobra 1895. u opštini Perast, potpisao je Brajković. PAV, fasc. XX 6. 6

⁴⁵ Odlikovan je ordenom Takovskog krsta Aleksandra Obrenovića, Danilovim ordenom od strane crnogorskog kralja Nikole, potom ruskim, bugarskim i ordenom francuske akademije, v. M. Mihaliček, n.d. 160.

⁴⁶ Ugovor između Krsta Viskovića i Viti Miloševića sklopljen je 2 septembra 1895. godine. Dozvola za rekonstrukciju kuće dobijena je 5 oktobra 1895. U avgustu 1896. još uvek su trajali radovi. Rate za radove (ugovorene i dodatne) isplaćivane su Viti Miloševiću do 2 novembra 1896. godine.

⁴⁷ PAV, fasc. XX

1890. godine izrađen je projekat smanjenja „rive“ ispred palate (*slika 25*).⁴⁸ Planirana je izgradnja velike ponte sa mandračem, paralelno sa obalom, a zatvaranje i nasipanje dubokih mandrača sa bočnih strana palate. Bočno od ogradnog zida, umesto nekadašnje spjaže, izveden je sistem ponti i mandrača postavljenih upravno na obalu. Kasnije, početkom dvadesetog veka, kada je izveden put uz more, prostori između puta i fasada kompleksa pretvoreni su u vrtove, a izrađen je projekat ograde kojom su vrtovi odvojeni od puta.⁴⁹ Put je značio početak degradacije kompleksa, odvojio je ponte od palate, poništio bočne veze između dvorišta, presekao mandrača i ukinuo direktnu vezu palate sa morem, tako važnu za funkcionisanje palate.

Tokom dvadesetog veka, Viskovići su živeli u starom krilu palate, sređivali i čuvali vrednu zaostavštinu i održavali palatu. U novo krilo palate smeštene su osnovna škola i mesna zajednica. Poslednji Viskovići, udovica i sestra Josipa Viskovića, palatu su ostavili opštini Kotor, želeći da osiguraju od zaborava istoriju svoje porodice i Perasta, uz uslov da se na prvom spratu sačuva salon kao memorijalni izložbeni prostor.⁵⁰ Palata je bila otvorena za posetioce kao Memorijalni muzej pri Muzeju grada Perasta od 1970. do 1979. godine. Posle zemljotresa 1979 godine, zbog oštećenja je demontiran krov palate. Krov nije restauriran, pokretna dobra su preneti u Muzej grada Perasta kako bi se spasla, napuštena palata je propadala.

Palata je danas u veoma lošem stanju i preti joj potpuno urušavanje.

Za urbanu istoriju Perasta kompleks Viskovića ima izuzetno značaj budući da spaja najstarije i najmlađe slojeve razvoja grada. Za svaku fazu palate mogu se naći analogije sa transformacijama i osobinama stambeno fortifikacione arhitekture u Boki Kotorskoj i Dalmaciji - kula, transformacija kule u topovsku, barokna palata, izgradnja velikih terasa u devetnaestom veku, počeci razmišljanja o restauratorskim principima i pokušaj očuvanja tradicionalne arhitekture krajem devetnaestog veka.⁵¹

Učešće samih Viskovića u projektovanju, izgradnji, dogradnjama i transformacijama palate bilo je veliko. Moguće je da su određene elemente i savete davale arhitektae koje su u to vreme radile na drugim projektima u Perastu (ili živele u njihovoj kući), ali je svakako postepeno proširivanje rezultat ideja i potreba samih Viskovića. Sukcesivno dograđivanje palate, tokom dugog perioda, pokazuje nam Viskoviće koji su, osim što su bili pomorci, ratnici i trgovci i diplomate, sve vreme bili i graditelji.

Izuzetno složen arhitektonski sklop koji odražava dugu istoriju porodice Visković i Perasta, kao i značaj porodice za istoriju Boke Kotorske zahtevaju hitne mere na sprečavanju daljeg propadanja i restauraciju ovog izuzetnog spomenika. Porodični arhiv, biblioteka i bogate zbirke iz fonda Viskovića, koje

⁴⁸ *Progetto per la riduzione delle Rive e Mandracchi presso la casa di proprietà dei Conti Visković in Perasto*, plan je izrađen u februaru 1890. godine. PAV, fasc. XVII 2

⁴⁹ *Pianta degli edifici 258, 259, 260 di proprietà Signori fratelli Co: Visković in Perasto dimostrante l'ideata costruzione di due ringhiere di ferro con sottoposta parapetto*. Nacrt je na milimetarskom papiru, data je osnova i dva preseka kroz ogradne zidove. PAV, fasc. XX 6.7

⁵⁰ v. M. Mihaliček, n.d. 162 – 163.

⁵¹ Na palati se za različite faze gradnje sreću različiti merni sistemi, od mletačkih stopa, preko austrijskih klaftera do metra.

su formirane u istom vremenskom rasponu u kojem je i palata građena, dobile bi pravu vrednost tek ukoliko bi bile vraćene u ambijent u kojem su vekovima sakupljane i čuvane

Sl. 1 Pogled na palatu sa zapada

*Sl 2 Pogled na palatu
iz ulice Stari put*

Sl. 3 Pogled na palatu sa priobalnog puta

Sl. 4 Zazidan prozor u kalkanskom zidu stare kuće

Sl. 5 Zazidani prozori stare kuće na zidu prema moru

Sl. 6 Pogled na kulu iz ulice Stari put

Sl. 7 Kula Viskovića na planu Agostina Albertija 1628. godine

Sl. 8 Veza kule i palate

Sl. 9 Glavni ulaz u palatu

Sl. 10 Ulaz u veliki salon sa terase

Sl. 11 Ulično proširenje, glavni ulaz u palatu i ulaz u lođu

Sl. 12 Pogled na fasadu prema moru i vrt ispred palate

Sl. 13 Prikaz kompleksa Viskovića na zavetnoj pločici izrađenoj između 1736 i 1739.

Sl. 14 Konoba u prizemlju i pogled na zazidana vrata

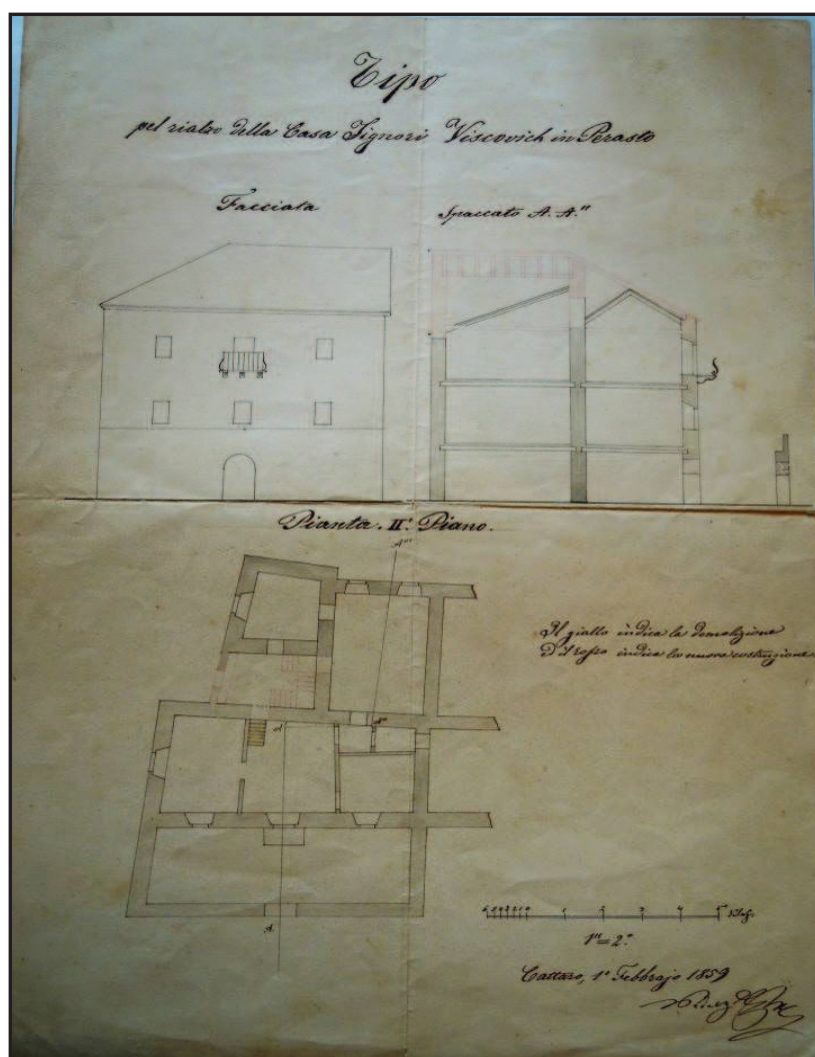
*Sl. 15 Vrata sa natpisom
P:P:P:P:P prebačena sa kule na
ulaz sa terase u potkrovlja*

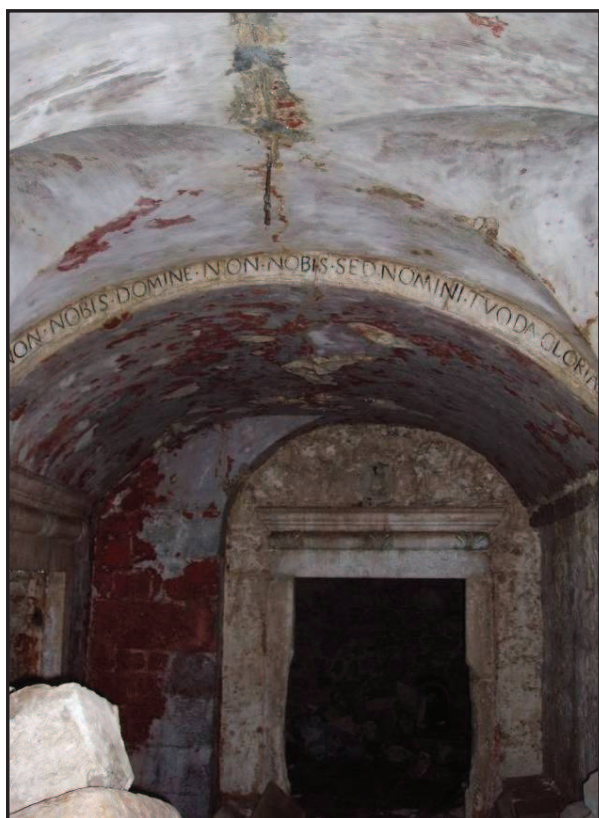
*Sl. 16 Terasa formirana od
konzola i kamenih ploča šetne
staze kule i balkona*

Sl. 17 Prikaz kompleksa Viskovića na planu iz 1838.

Sl. 18 Projekat rekonstrukcije palate iz 1859. godine

Sl. 19 Natpis u ulaznom holu

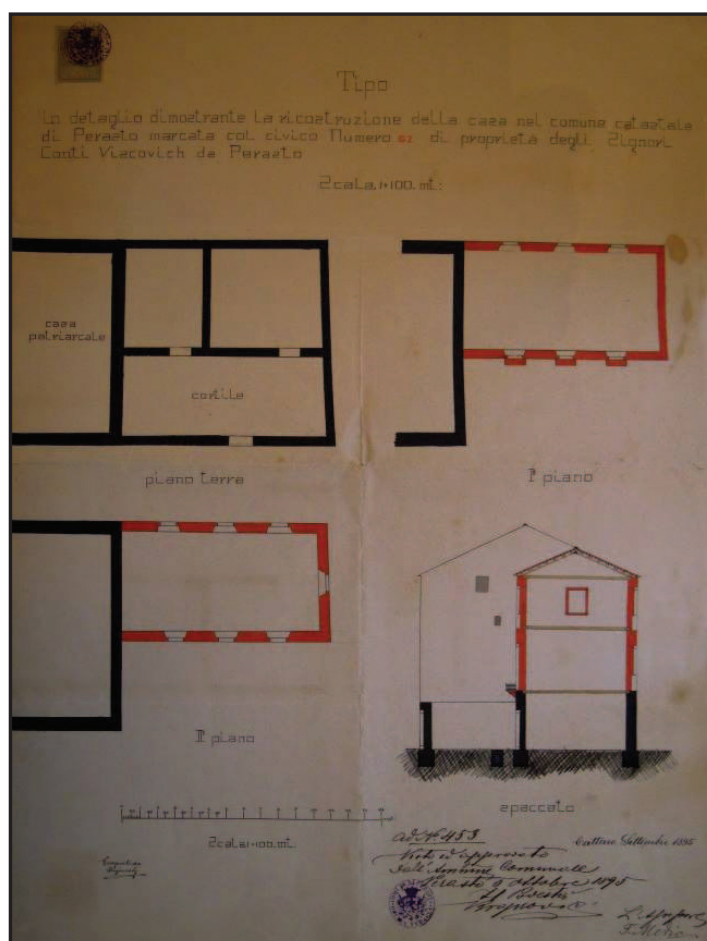
Sl. 20 Natpis u stepenišnom holu

Sl. 21 Natpis na balkonskim vratima na fasadi prema moru

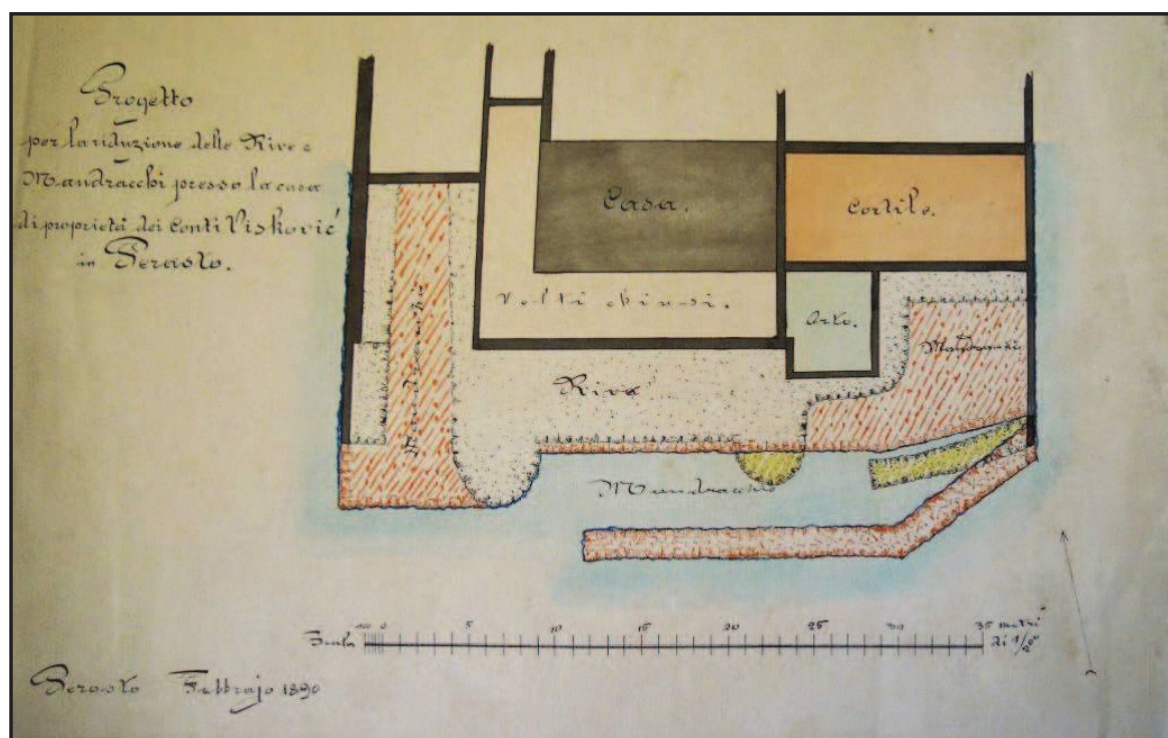
Sl. 22 Natpis na balkonskim vratima na zapadnoj fasadi

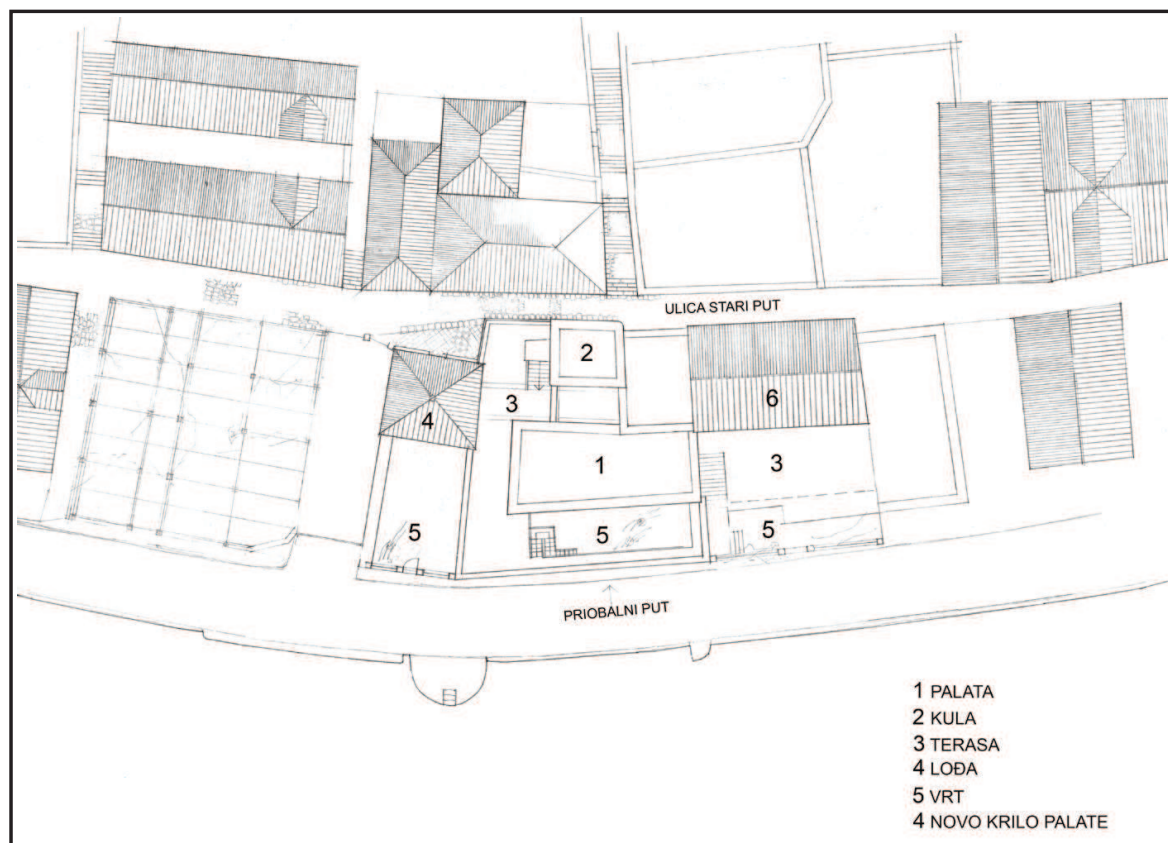
Sl. 23 Projekat nadziđivanja stare kuće Viskovića

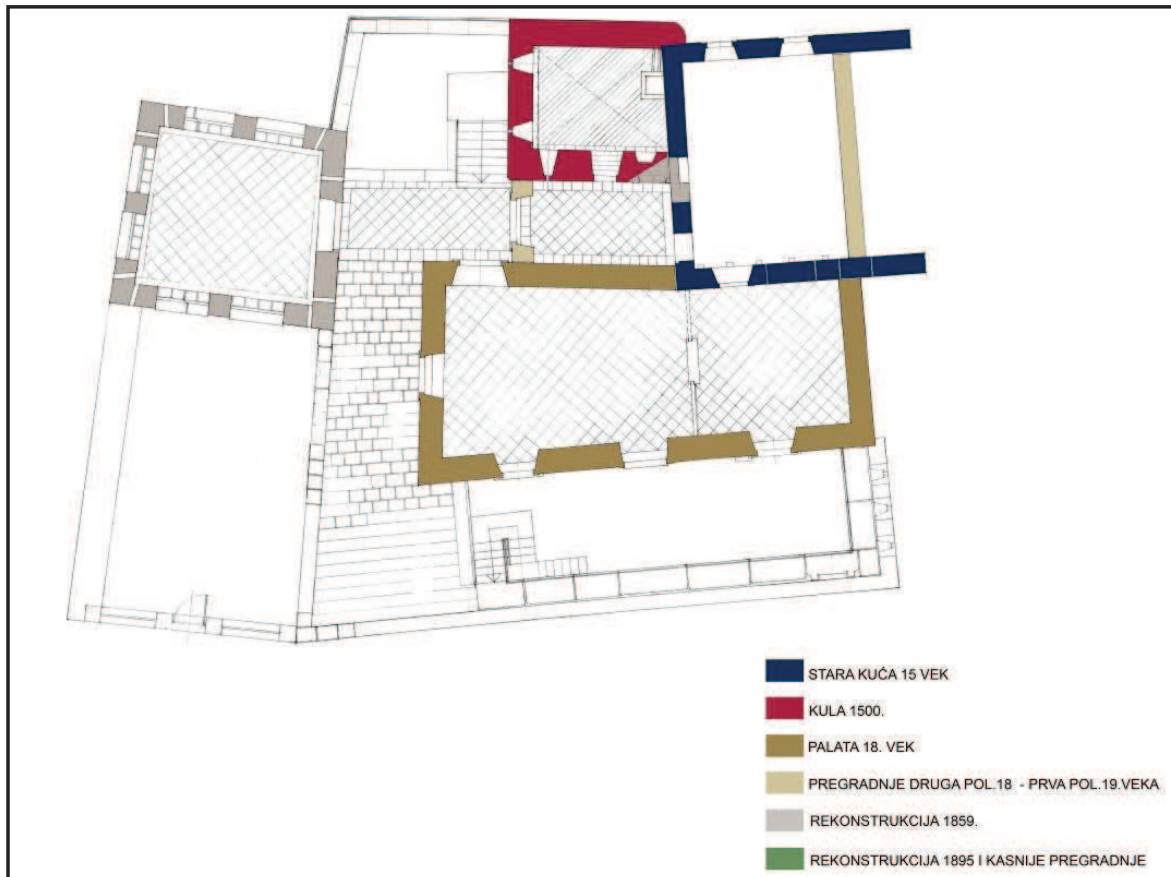
Sl. 24 pogled na fasadu prema moru novog krila palate Visković

Sl.25 Projekat smanjenja „rive“, 1890.

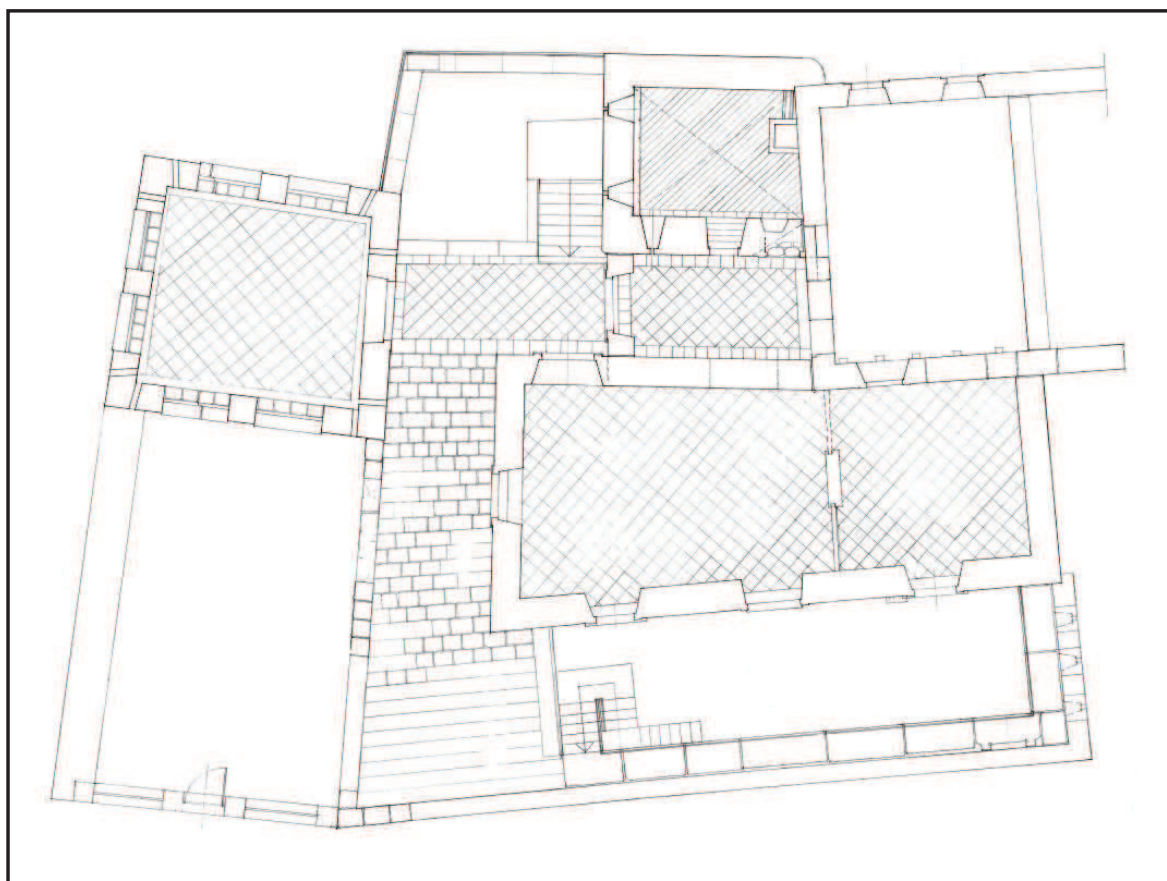
Crtež 1. Situacija

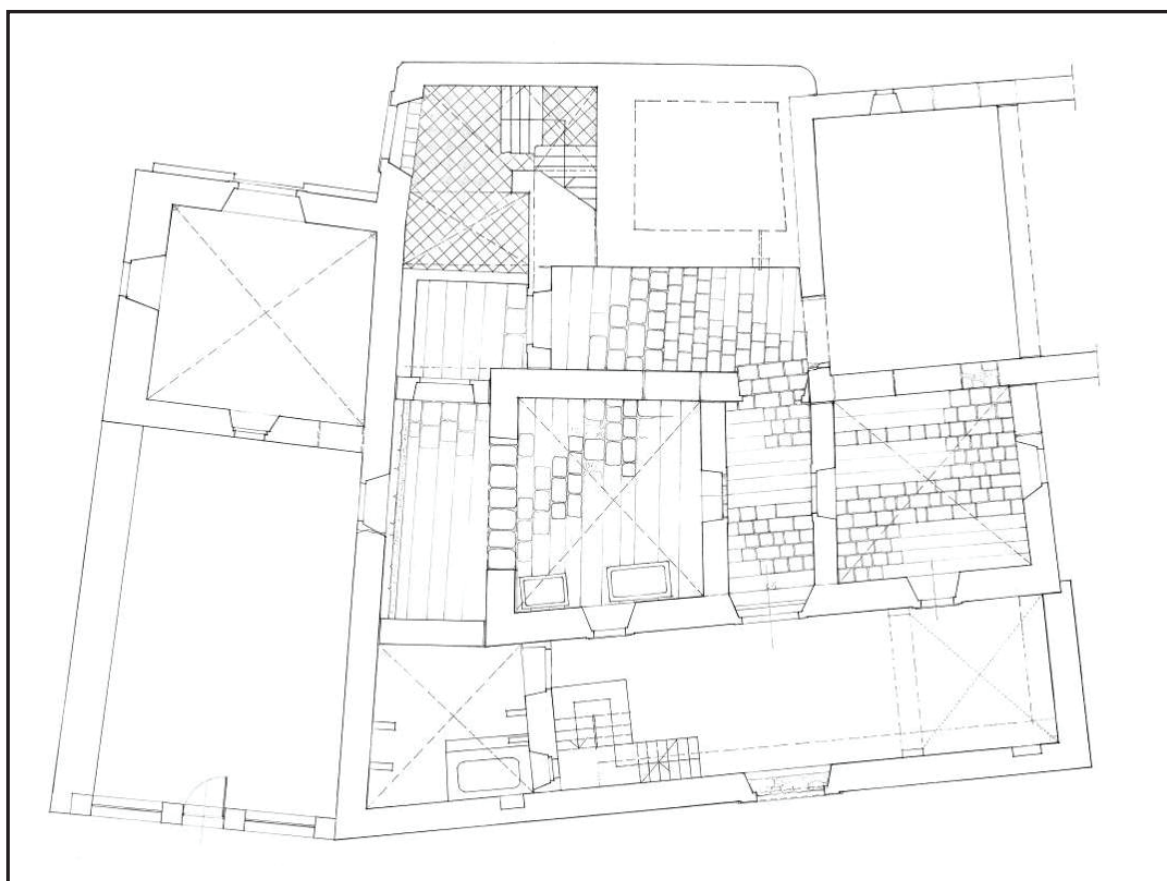
Crtež 2 Hronologija gradnje – osnova prvog sprata

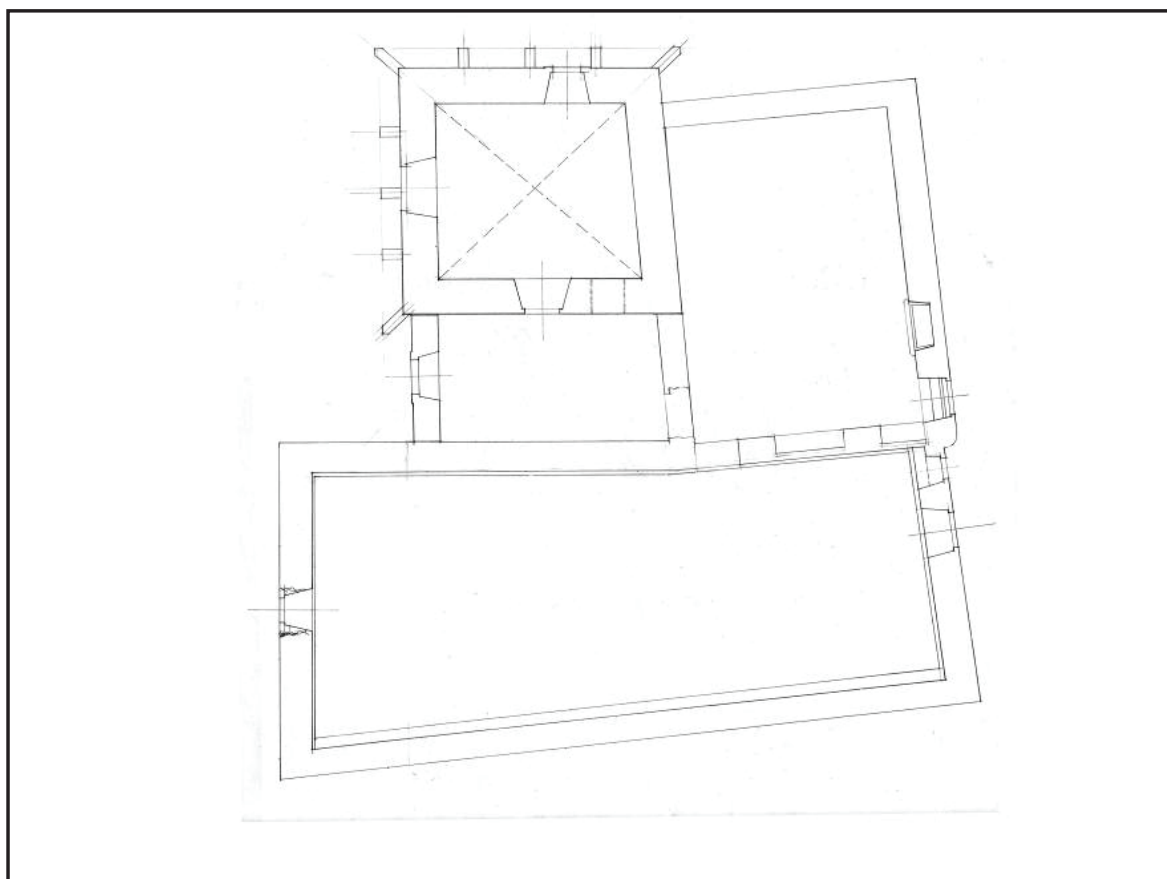
Crtež 3 Hronologija gradnje – osnova prizemlja

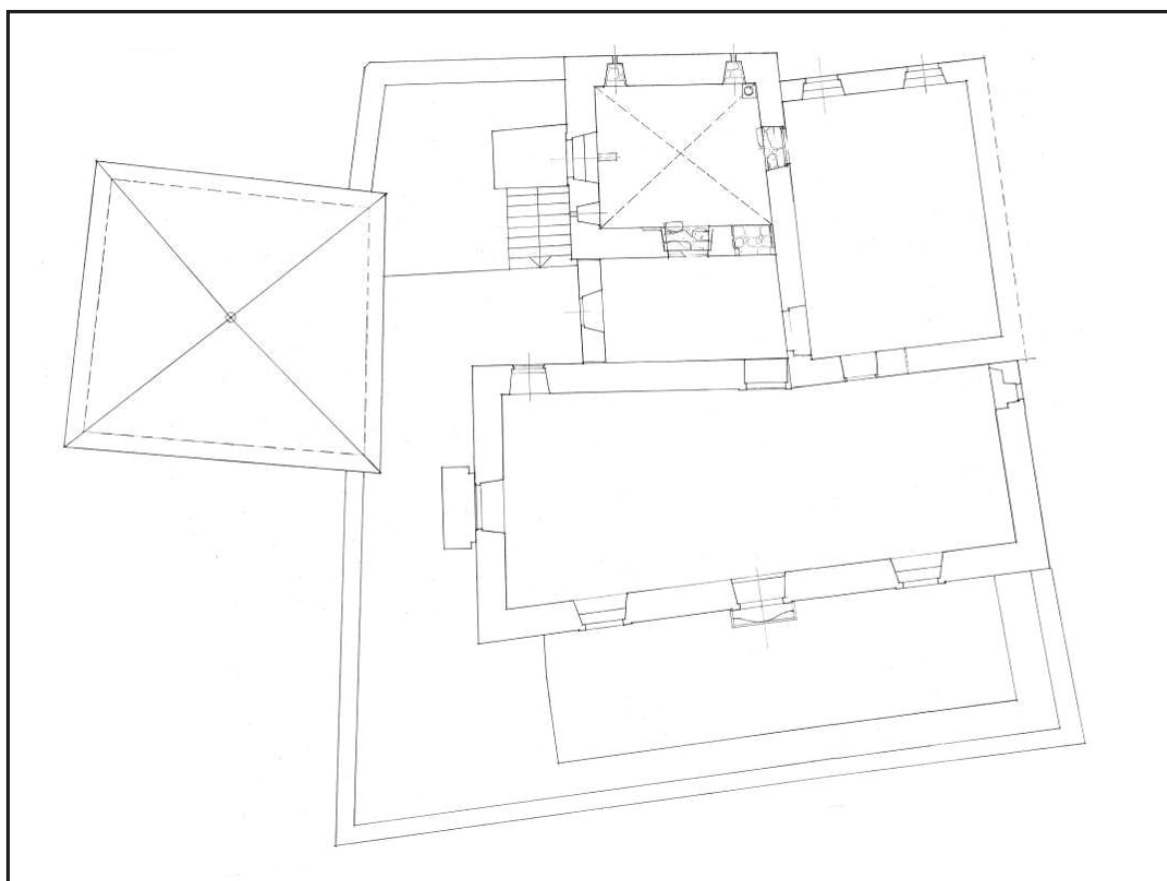
Crtež 4 Osnova prvog sprata palate

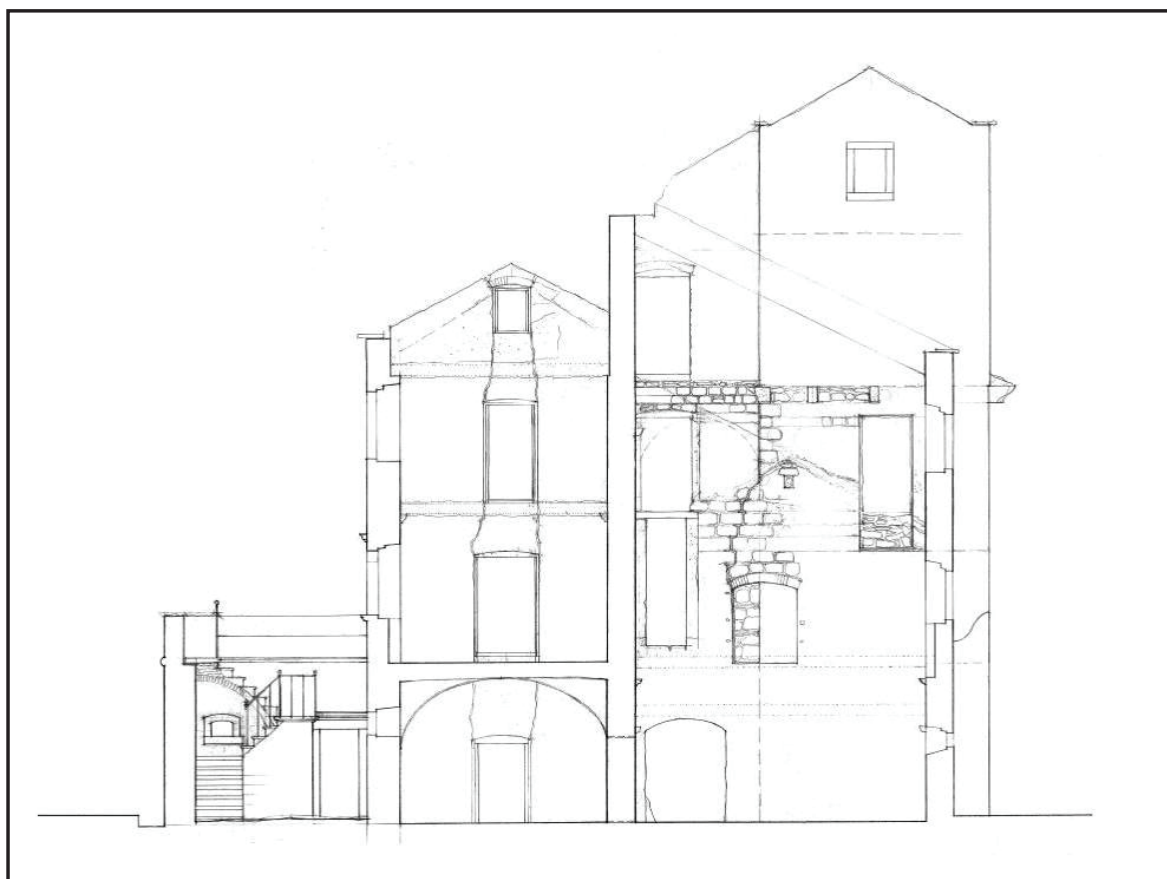
Crtež 5 Osnova prizemlja palate

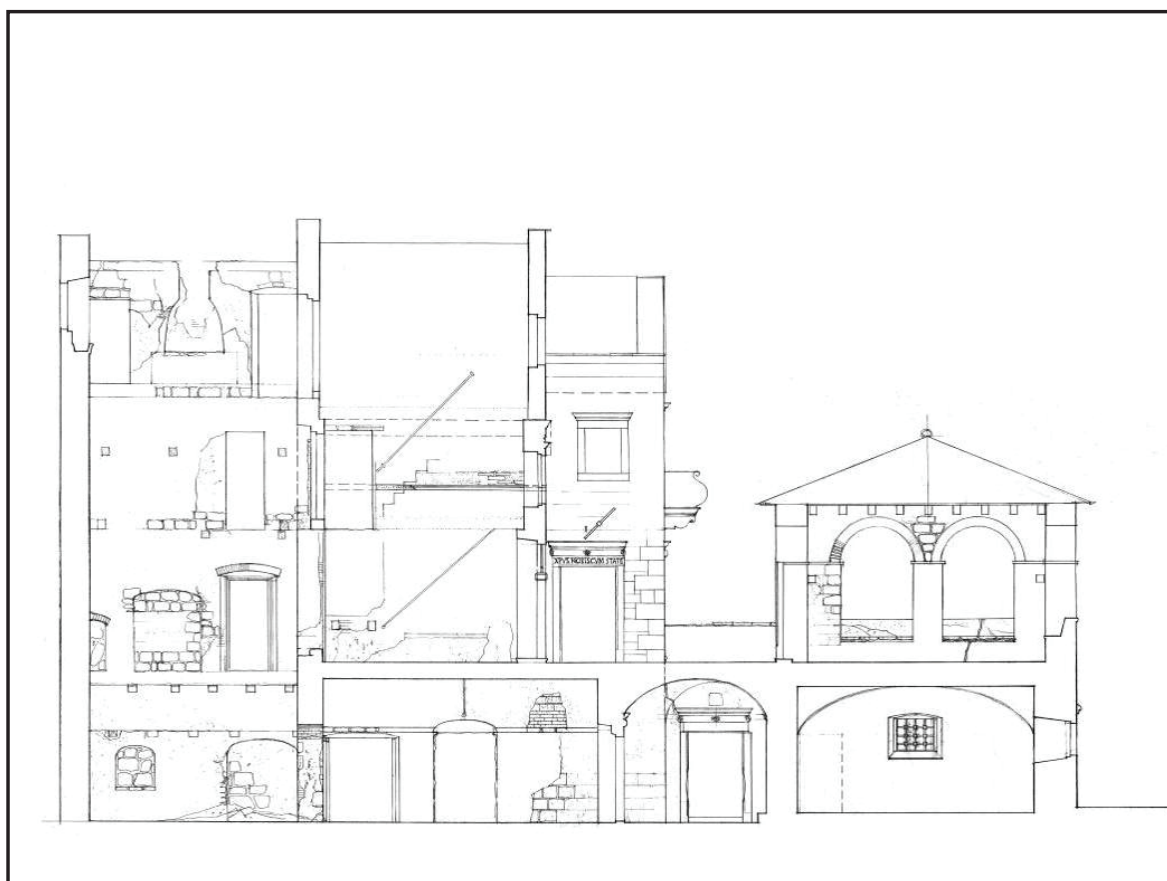
Crtež 6 Osnova trećeg sprata

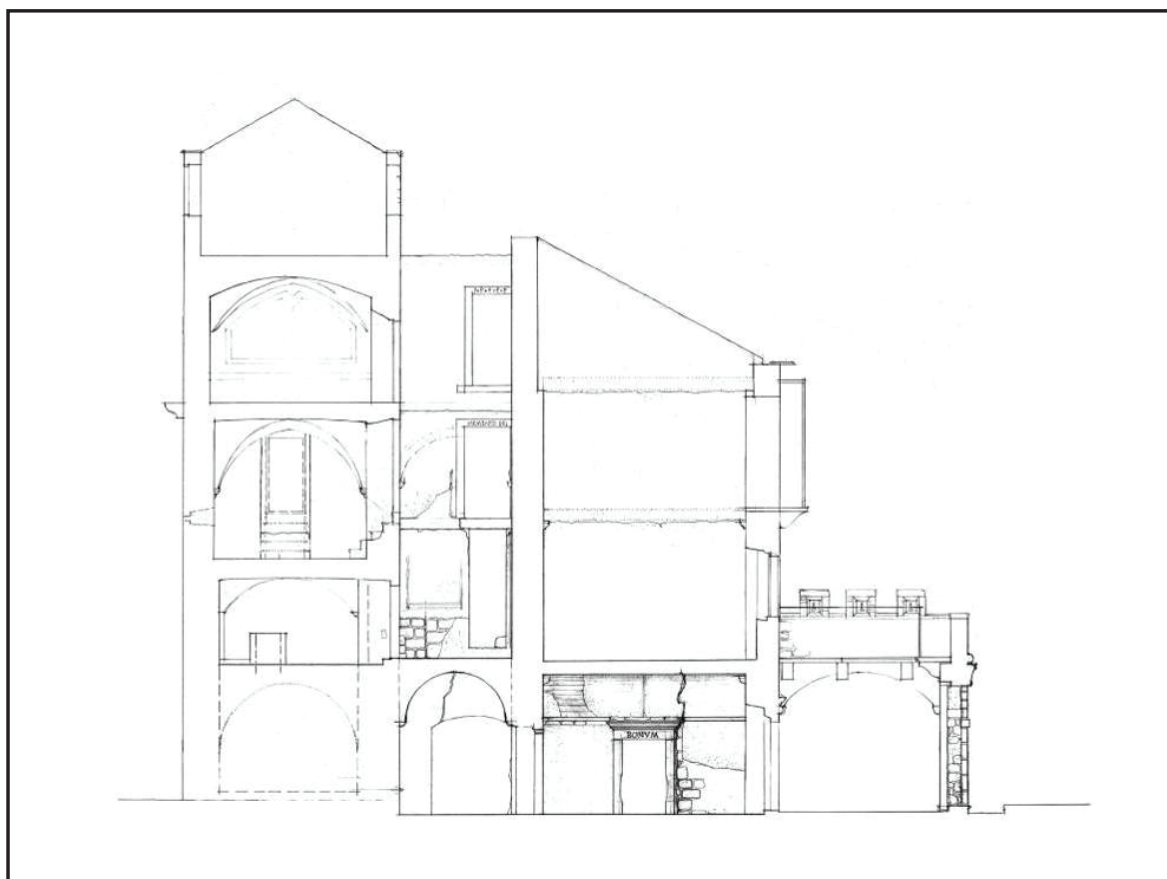
Crtež 7 Osnova drugog sprata

Crtež 8 Presek kroz staru kuću i palatu

Crtež 9 Podužni presek kroz palatu

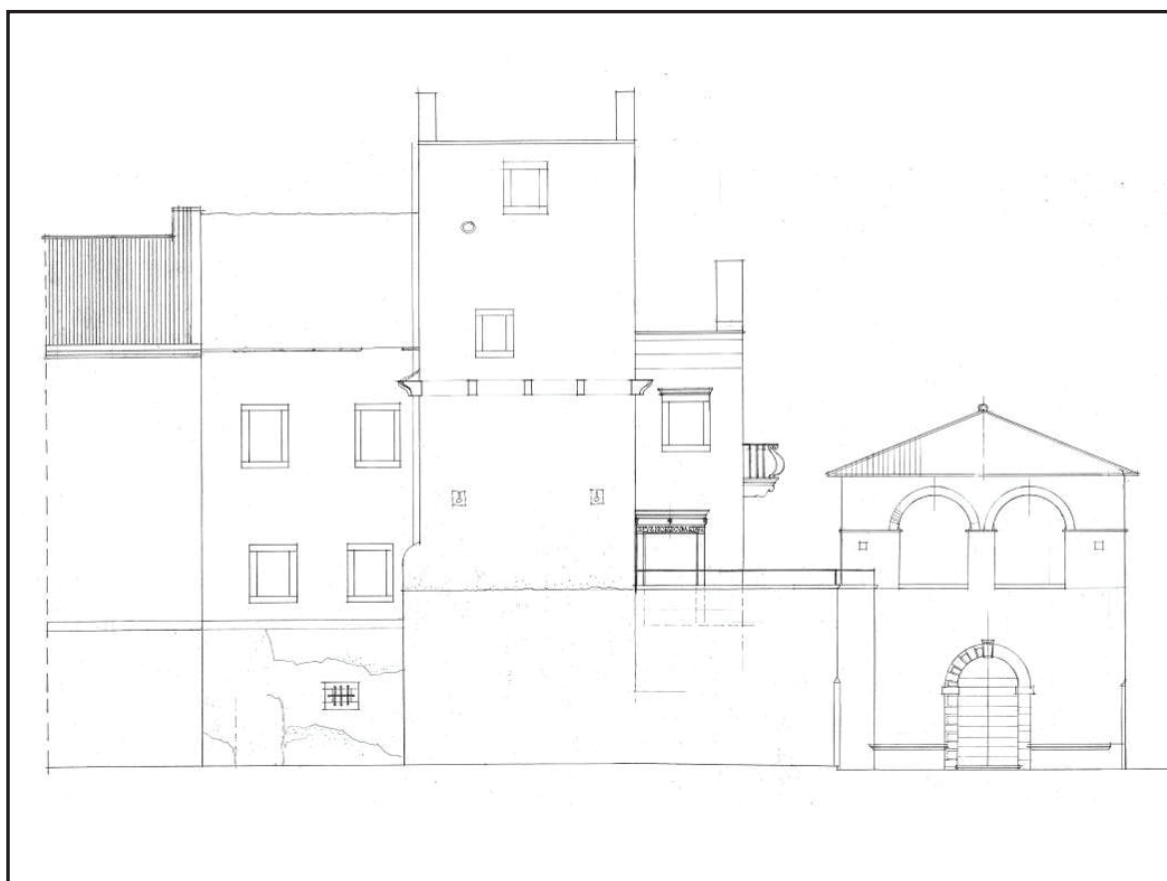
Crtež 10 Presek kroz kulu

Crtež 11 Zapadna fasada

Crtež 12 Fasada prema moru

Crtež 13 Fasada prema ulici Stari put

Katarina Lisavac

VISKOVIĆ MANSION IN PERAST

SUMMARY

Since the 18th century, when quite possibly the construction began, till the eighties of the 20th century, Visković mansion was built, upgraded and transformed. In the last phase, during the 20th century, up to the earthquake on 15th April 1979, it presented a peculiar compact assembly whose roof dominated the central part of Perast. The Viskovići were one of the oldest and most respectable families in Perast, which issued a great number of distinguished personalities, seafarers, soldiers, merchants and diplomats. The drawing-room with stylistic furniture, Venetian mirrors, portraits, paintings with marine scenes and a large library, on the first floor of the mansion contained a collection of weapons and medals, nautical inventions and atlases of charts, while the rich family archives was kept in the tower.

New research of the Visković Family Archives, as well as the recent papers dealing with the Perasti family architecture on Vis, enable defining of the basic construction phases and numerous rebuilding of the Visković complex with more reliability. The construction of the complex started with the erection of the old house, that is a row of houses, quite possibly in the 15th century. In the second phase, approximately in 1500 a defence tower was built next to the house, on its western side. The third phase was the construction of the baroque mansion in front of the tower and a part of the house, in the early 18th century. The mansion was built by colonel Frano Visković (1665 – 1720) after he had been awarded the title of count and later on also the Knight of St. Marko by the Venetian Senate, for the merits in the battles against the Turks. During the 18th century the mansion was transformed and upgraded, which, till the early 19th century, brought to the complete development of the space within the enclosing walls of the complex. The next phase took place in approximately 1860, when an additional floor was added to the so that the whole complex could obtain a single roof, and the tower, after numerous transformations, finally lost its defence function and entirely became a part of the mansion. In the last phase, in the late 19th century, a new wing of the mansion was shaped by enlarging the old buildings, in the extension of the mansion. By the construction of the road Kotor - Risan along the shore, in the early 20th century, the link between the sea and the mansion was cut off, and so was the link between the former lateral yards.

During the twentieth century, the Viskovići lived in the old wing of the mansion. The last members of Visković family bequeathed the mansion to

the Municipality of Kotor, wishing to save from oblivion the history of their family and Perast, stipulating that the drawing-room on the first floor should be preserved as a memorial exhibition area. The mansion was open to visitors as Memorial Museum attached to Perast Town Museum from 1970 till 1979. After the earthquake in 1979, due to the damage the roof of the mansion was dismantled. The roof was not restored, the movable property was carried over to the Perast Town Museum in order to be saved, and the mansion has been decaying. Today the mansion is neglected, in ruinous state.

Particularly complex architectonic assembly, which reflects the long history of both Visković family and Perast, as well as the significance of the family for the history of the Boka Kotorska Bay, urge the need of restoring this exceptional monument. Family archives, library and the rich collection of Visković fund, formed in the same time span in which the mansion was being built, would acquire its befitting value only if they were returned to the mansion, to the ambient in which they were collected and painstakingly cared for.